

Будівельні та монтажні роботи в Україні: інформація для іноземних компаній

Вступ

1. Дозвільні документи архітектурно-будівельного контролю

1.1. Отримання ліцензії/сертифікату

1.2. Декларація як тимчасова альтернатива ліцензії

1.3. Інші дозвільні документи АБК

1.4. Роботи, що не потребують дозвільних документів АБК

2. Дозвільні документи у сфері охорони праці

2.1. Отримання дозволу Держпраці

2.2. Подача декларації відповідності

3. Податкові питання

4. Дозвіл на працевлаштування іноземців

5. Посвідка на проживання в Україні

В

Іноземним компаніям, які мають намір виконувати монтажні чи будівельні роботи в Україні, варто ретельно ознайомитися з вимогами українського законодавства, перш ніж почати ввозити власне обладнання та направляти своїх фахівців в Україну. Нерезиденти можуть здійснювати господарську діяльність у будівельній сфері через створені ними дочірні компанії чи відкриті представництва в Україні. Крім того, вони можуть відряджати своїх найманих працівників до України для виконання робіт згідно з укладеними зовнішньо-економічними контрактами з українськими партнерами.

У цій статті висвітлені основні аспекти українського законодавства, які стосуються отримання необхідних ліцензій, сертифікатів, дозволів і декларацій відповідності. Також розглянуті питання, пов'язані з отриманням дозволу на працевлаштування в Україні для іноземних працівників і видачею посвідки на тимчасове проживання для них, а також деякі податкові нюанси.

Конкретний алгоритм дій суб'єкта господарської діяльності для виконання будівельних та монтажних робіт на певному об'єкті залежить від різноманітних факторів, таких як вид та обсяг робіт, тривалість їх виконання, застосовуване обладнання та механізми, а також склад виконавців. Цей алгоритм може підлягати змінам у контексті інших чинників, зокрема, в умовах воєнного стану.

1. Дозвільні документи архітектурно-будівельного контролю

1.1. Отримання ліцензії/сертифікату

Згідно з чинним законодавством України, під час створення об'єкта архітектури замовники та підрядники зобов'язані, зокрема:

- доручати виконання будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (CC2) та значними (CC3) наслідками, суб'єктам господарювання, які мають відповідну ліцензію. До об'єктів із середнім і значним класами наслідків належать, зокрема, готелі, житлові багатоповерхові будинки, торговельні центри, газопроводи, заправні станції тощо. Якщо об'єкт належить до незначного класу наслідків, то ліцензію отримувати не потрібно;
- доручати виконання окремих видів робіт (послуг), пов'язаних зі створенням об'єктів архітектури, особам, які мають відповідний кваліфікаційний сертифікат або отримали сертифікат за напрямом професійної атестації в органах з сертифікації персоналу, акредитованих відповідно до українського законодавства, та внесені до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва.

Відповідно, за загальним правилом, поряд із ліцензуванням господарської діяльності у сфері будівництва необхідно залучати відповідального виконавця, який несе відповідальність за неналежне виконання робіт (послуг) та порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних будівельних стандартів і правил.

Інша стаття за темою: Як іноземним компаніям здійснювати інжиніринг в Україні

Для виконання проєктних робіт по створенню об'єктів архітектури наявність у фахівців відповідного кваліфікаційного сертифіката не потрібна у разі:

- здійснення проєктних робіт під керівництвом архітектора чи іншого фахівця, який має кваліфікаційний сертифікат на виконання робіт відповідного профілю;
- розроблення проєктних матеріалів, не передбачених для реалізації (ескізні, пошукові, концептуальні тощо), пропозицій щодо можливості і умов забудови будь-якої земельної ділянки;
- виконання робіт, що пов'язані з участю в містобудівних й архітектурних конкурсах, якщо їх умовами не передбачено інше;
- проєктування об'єктів, які відповідно до законодавства не потребують отримання документів, що дають право на виконання будівельних робіт.

Іноземці, які не отримали відповідний кваліфікаційний сертифікат, можуть на території України:

- виконувати перераховані вище роботи по створенню об'єктів архітектури, які не потребують наявності відповідного кваліфікаційного сертифіката, а також
- брати участь у розробленні містобудівної документації, здійснювати проєктування об'єктів архітектури, розробляти робочу документацію для будівництва лише на підставі договорів із фахівцями, які мають кваліфікаційний сертифікат.

Ще до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україні розпочалося реформування у галузі архітектури та містобудування з метою усунення наявних бюрократичних процедур шляхом поступового відходу від ліцензування та посилення ролі відповідального виконавця (архітектора, інженера-проектувальника, інженера технічного нагляду, експерта), який отримав відповідний сертифікат.

Інша стаття за темою: Участь консорціумів у публічних торгах в Україні

У рамках реформи ще в 2020 році було скасовано Порядок ліцензування господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів архітектури, але сама вимога щодо ліцензування залишилася, що на певний час не спростило процедуру, а лише обмежило доступ нових суб'єктів господарювання до будівельної галузі.

1.2. Декларація як тимчасова альтернатива ліцензії

Наразі під час дії воєнного стану в Україні ліцензія в будівництві не вимагається, окрім випадків, прямо передбачених законодавством, як, наприклад, для будівництва сховища для захоронення радіоактивних відходів, будівництва та введення в експлуатацію ядерної установки.

Пов'язано це із впровадженням Кабінетом Міністрів України 18 березня 2022 року можливості подачі декларації як тимчасової альтернативи ліцензії для отримання права на провадження ліцензованих видів господарської діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану.

Строки дії чинних строкових ліцензій та документів дозвільного характеру автоматично продовжено на період воєнного стану та 3 місяці з дня його припинення чи скасування, а періодичні, чергові платежі за ними відстрочено на цей же строк.

Суб'єкти господарювання, які набули право на провадження господарської діяльності на підставі декларації, у разі відсутності ліцензій, повинні невідкладно і не пізніше трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану звернутися до відповідних органів ліцензування, щоб отримати відповідні дозвільні документи в порядку, строки та на умовах, передбачених законодавством, без зупинення (припинення) їх діяльності.

1.3. Інші дозвільні документи архітектурно-будівельного контролю

Але для певних видів діяльності ліцензії чи декларації не достатньо. Українське законодавство додатково визначає види дозвільних документів архітектурно-будівельного контролю (надалі – АБК), які дають право на провадження господарської діяльності у сфері будівництва:

- для виконання підготовчих робіт, визначених будівельними нормами – повідомлення про початок виконання підготовчих робіт;
- для виконання будівельних робіт на об'єктах будівництва, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1) – повідомлення про початок виконання будівельних робіт;
- для прийняття в експлуатацію закінчених об'єктів будівництва, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними

- наслідками (СС1) – декларація про готовність об'єкта до експлуатації;
- виконання підготовчих робіт (якщо вони не були виконані раніше згідно з повідомленням про початок виконання підготовчих робіт) і будівельних робіт на об'єктах будівництва, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками – дозвіл на виконання будівельних робіт;
- прийняття в експлуатацію закінчених об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками – сертифікат про прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта.

Інша стаття за темою: Відбудова України: будівельні проекти

Для конкретних видів робіт можуть вимагатися інші дозвільні документи, наприклад:

- будівництво підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі підземних сховищ нафти чи газу та споруд для захоронення відходів виробництва нафтогазової галузі та супутніх вод, підземних споруд для отримання геотермальної енергії (теплової енергії надр), потребує спеціального дозволу на користування надрами в Україні;
- розміщення, будівництво споруд, об'єктів дорожнього сервісу, автозаправних станцій, прокладення інженерних мереж і виконання інших робіт у межах смуги відведення автомобільних доріг потребує відповідного дозволу;
- містобудівні, архітектурні та ландшафтні перетворення, будівельні, меліоративні, шляхові, земляні роботи на пам'ятках, їх територіях, у зонах охорони, на охоронюваних археологічних територіях, в історичних ареалах населених місць, інші роботи, що можуть позначитися на об'єктах культурної спадщини вимагають відповідного погодження.

1.4. Роботи, які не потребують дозвільних документів АБК

Деякі види будівельних робіт в Україні не потребують документів, що дають право на їх виконання, та після їхнього закінчення об'єкт не підлягає прийняттю в експлуатацію (це не поширюється на об'єкти, що належать до пам'яток культурної спадщини), зокрема:

- капітальний ремонт автомобільних доріг загального користування;
- заміна покрівлі будівель і споруд згідно з будівельними нормами без втручання в несучі конструкції;
- заміна існуючих заповнень віконних, балконних і дверних прорізів.

Під час дії воєнного стану цей перелік робіт було розширено додаванням до нього таких видів робіт, як:

- демонтаж об'єктів, пошкоджених або зруйнованих внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів;
- будівництво військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд для потреб оборони;
- роботи, які виконуються під час реалізації експериментального проєкту з будівництва, ремонту й інших інженерно-технічних заходів із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору критичної інфраструктури.

2. Дозвільні документи у сфері охорони праці

2.1. Отримання дозволу Держпраці

Законодавство України передбачає перелік видів робіт та перелік машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, для яких необхідно отримати дозвіл Державної служби України з питань праці.

Державна служба України з питань праці видає дозволи на безоплатній основі на підставі висновку експертизи щодо стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання.

Строк дії дозволу становить:

- 5 років (з можливістю подальшого його продовження) – на виконання робіт або експлуатацію машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки. Експлуатація машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки – довготривалий період використання під час виробничого процесу машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки з урахуванням їх експлуатаційних характеристик;
- безстроково – на застосування машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки. Застосування машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки – використання машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки за призначенням згідно з результатами оцінки їхньої відповідності вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки.

До переліку видів робіт і переліку машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, які вимагають отримання дозволу, включено, зокрема:

- обладнання та захисні системи, призначені для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах;
- вибухові роботи та роботи, пов'язані з використанням енергії вибуху;
- газонебезпечні роботи та роботи у вибухопожежонебезпечних і/або пожежонебезпечних зонах;
- технічний огляд, випробування, експертне обстеження (технічне діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки тощо.

2.2. Подача декларації відповідності

В інших випадках набуття права на виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатації (застосування) машин, механізмів й устаткування підвищеної небезпеки може здійснюватися на підставі декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства України з охорони праці.

Перелік видів робіт, а також перелік машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки, виконання або експлуатація (застосування) яких може здійснюватися на підставі такої декларації, встановлюються Кабінетом Міністрів України і включають, зокрема:

- роботи на висоті понад 1,3 метра;
- монтаж, демонтаж, експлуатація, ремонт і переміщення насосних і

- землесосних установок, драг і земснарядів;
- експлуатація та ремонт водозбірних споруд;
- верхолазні роботи та промисловий альпінізм;
- нанесення лакофарбових покриттів, ґрунтовок та шпаклівок на основі нітрофарб, полімерних композицій;
- інші машини, підймальне приладдя, знімні механічні пристрої трансмісії;
- ковальсько-пресове устаткування;
- машини спеціалізованих перевантажувальних комплексів тощо.

Декларація подається роботодавцем. Територіальний орган Держпраці здійснює реєстрацію декларацій на безоплатній основі протягом 5 робочих днів із дня їх отримання.

Певні роботи підвищеної небезпеки виконуються, а також машини, механізми, устаткування підвищеної небезпеки експлуатуються (застосовуються) на підставі декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці лише на період дії воєнного стану (до дня припинення або скасування воєнного стану і протягом одного місяця після його припинення чи скасування). Потім для них знову буде потрібен дозвіл Держпраці. Зокрема, мова йде про такі роботи:

- монтаж, демонтаж, налагодження, ремонт, технічне обслуговування, реконструкція машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;
- монтаж, демонтаж і капітальний ремонт будинків, споруд, а також відновлення та зміцнення їхніх аварійних частин;
- земляні роботи, що виконуються на глибині понад 2 метри або в зоні розташування підземних комунікацій чи під водою;
- монтаж, експлуатація та демонтаж бурових вишок;
- вантажно-розвантажувальні роботи за допомогою машин і механізмів;
- вантажопідймальні крани і машини, ліфти, підйомники для підймання працівників, пасажирські підвісні канатні дороги, фунікулери, ескалатори та пасажирські конвеєри, коліски приводні для підймання працівників;
- будівництво магістральних газопроводів, нафтопроводів і продуктопроводів, систем газопостачання природного та зрідженого газу тощо.

3. Податкові питання

Необхідно звернути увагу на те, що українське законодавство з метою оподаткування визначає будівельний майданчик, будівельний, складальний або монтажний об'єкт чи пов'язану з ними наглядову діяльність як "постійне представництво". При цьому загальна тривалість робіт, пов'язана з таким майданчиком, об'єктом чи діяльністю (у рамках одного проєкту/пов'язаних між собою проєктів), що виконуються нерезидентом через співробітників або інший персонал, найнятий ним для таких цілей, повинна перевищувати 12 місяців.

Нерезиденти, які здійснюють діяльність в Україні через відокремлені підрозділи, у тому числі постійні представництва, зобов'язані стати на облік у контролюючих органах. Одночасно із взяттям на облік компанії-нерезидента здійснюється взяття на облік відокремленого підрозділу такого нерезидента.

Інша стаття за темою: Представництво іноземної компанії в Україні

Суми прибутків нерезидентів, які провадять свою діяльність на території України через постійне представництво, оподатковуються в загальному порядку. При цьому таке постійне представництво прирівнюється з метою оподаткування до платника податку, який провадить свою діяльність незалежно від такого нерезидента.

Відповідно, при визначенні строку виконання будівельно-монтажних робіт в Україні за зовнішньо-економічними договорами слід враховувати згадані вище можливі податкові наслідки.

4. Отримання дозволу на працевлаштування іноземців

Якщо іноземний громадянин перебуватиме на території українського підприємства (контрагента) з метою виконання будівельних або монтажних робіт (серед іншого, керуватиме роботою, надаватиме консультації тощо), необхідно спочатку отримати дозвіл на працевлаштування в Україні такого іноземного громадянина.

Для отримання дозволу на застосування праці іноземців (відряджених іноземних працівників) українська компанія (контрагент) подає до територіального центру зайнятості такі документи:

- копію зовнішньоекономічного договору (контракту), укладеного між українським та іноземним суб'єктами господарювання, яким передбачено застосування праці іноземців й осіб без громадянства, направлених іноземним роботодавцем в Україну для виконання певного обсягу робіт (надання послуг), та
- копію документа, що підтверджує наявність трудових відносин іноземного працівника з іноземним роботодавцем, який його відрядив.

Для відряджених іноземних працівників дозвіл видається на строк дії зовнішньоекономічного договору (контракту), укладеного між українським та іноземним суб'єктами господарювання, але не більш як на 3 роки.

5. Посвідка на проживання в Україні

Отримання дозволу на працевлаштування є підставою для отримання іноземцем довгострокової візи, оформлення посвідки на тимчасове проживання та реєстрації місця проживання в Україні.

При оформленні посвідки іноземець отримує можливість безвізно перебувати на території України (необмежено в'їжджати або виїжджати) впродовж усього строку дії такої посвідки. Такий іноземний громадянин прирівнюється в правах до громадян України, крім питань, окремо передбачених законодавством, таких як, наприклад, виборче право або придбання сільськогосподарських земель.

Посвідка видається на період роботи в Україні, який зазначається в дозволі на застосування праці (до 3-х років).